

Rek. 24/2017/kultur D 2017

Tidigare nummer	A 1705/kultur
Behandlas i	Utskottet för kunskap och kultur i Norden

Utskottet för kunskap och kultur i Nordens betänkande över
Nordisk Råds Litteraturpriser

Förslag

Utskottet för kunskap och kultur i Norden föreslår att

Nordiska rådet lägger meddelandet om Rek. 24/2017 till handlingarna och *avvaktar politisk dialog*

Bakgrund

Rekommendationen har följande förmlering:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

att öka budgeten för Nordiskt översättningsstöd

att ökningen öronmärks för översättningar av vinnare av Nordiska rådets litteraturpris och Nordiska rådet barn- och ungdomslitteraturpris

Meddelande från Nordiska ministerrådet

Nordiska rådet uppmärksammar översättning av vinnare av Nordiska rådets litteraturpris och Nordiska rådets barn- och ungdomslitteratur baserat på statistik som tagits fram av norska NRK där ingen av de prisvinnande böckerna översatts till grönländska eller något av de samiska språken. Översättningarna till finska, färöiska och i vissa fall isländska är få. Nordiska ministerrådet läser två perspektiv i Nordiska rådets betänkande: andelen översatt nordisk litteratur till de mindre nordiska språken är liten och översättning av vinnare av Nordiska rådets barn- och ungdomslitteraturpris och Nordiska rådets litteraturpris generellt.

Nordiska ministerrådets främsta verktyg för att bidra till att nordisk litteratur utkommer och blir läst i Norden är stödordningen nordiskt översättningsstöd (budgetpost 4-2253). Översättningsstödet syftar till att bidra till fler utgivningar av nordisk kvalitetslitteratur på andra nordiska språk än originalspråket. Genom ordningen, som förvaltas nationellt av ett nätverk bestående av de nationella litteraturcentralerna (NordLit), kan förlag söka om stöd för översättning och i vissa fall produktion.

Översättning av nordisk litteratur till de mindre språken i Norden

När det kommer till översättning av nordisk litteratur till de mindre språken i Norden (i detta fall finska, färöiska, grönländska, isländska och de samiska språken) konstaterar Nordiska ministerrådet att ärendet behöver ses i en helhet med nationella förtecken. Översatt litteratur har generellt i de mindre språkområdena en mindre marknadsandel. Dessutom kan tillgången till kvalificerade översättare eventuellt vara begränsad. Nordiska ministerrådet arbetar strukturellt med översättningsfrågor på en nordisk nivå. I översättningsstödet finns särskilda skrivningar som ska säkra att ansökningar från "de mindre språkområdena ska ha särskild uppmärksamhet med hänsyn till stöd, även om man inte lägger en årlig procentvis kvotering till grund."¹ Därtill är det möjligt att söka produktionsstöd till böcker på grönländska, färöiska och samiska, vilket inte är möjligt i övriga delar av översättningsstödet.

Inom NordLit, det expertnätverk som förvaltar översättningsstödet för Nordiska ministerrådets räkning, erkänns ett behov av att tillvarata och främja kunskapen om litteratur skriven på färöiska, grönländska och samiska. NordLit är särskilt uppmärksamma på att de mindre språken säkras representation i gemensamma nordiska promoveringssammanhang där representanter för områdena inte har möjlighet att delta. Nätverket arbetar med fokus på bl.a. stärka och bidra till att öka efterfrågan på och marknad för litteratur från Färöarna, Grönland och de samiska språken, fokus på kvalitet och rekrytering av nya översättare inom de nordiska språken.

Av ansökningarna till översättningsstödet år 2016 lämnades 40 ansökningar till Finland (både finska och svenska) där 34 beviljades, i det samiska språkområdet en ansökan och en beviljad, Island 19 ansökningar och lika många beviljningar, Grönland fem ansökningar och lika många beviljningar samt Färöarna 14 ansökningar och lika många beviljningar. Förlagen söker om stöd i det land där boken har utgetts första gången, på originalspråk.

213 ansökningar blev inmødekommet i 2016, hvilket udgør 89 % af alle indkomne ansøgninger.

Land	2016		2015		2014		2013	
	Ansøgt	Tilsagn	Ansøgt	Tilsagn	Ansøgt	Tilsagn	Ansøgt	Tilsagn
Norge	90	82	74	67	45	45	43	43
Sverige	50	40	58	38	42	28	60	32
Finland	40	34	53	46	48	36	50	38
Danmark	21	18	28	24	26	24	17	11
Samiske sprog	1	1	0	0	9	3	3	3
Island	19	19	16	16	21	21	12	12
Grønland	5	5	7	7	5	4	10	6
Færøerne	14	14	10	10	10	10	9	9
SUM	240	213	246	208	206	171	204	155

Inom ramen för Lyft för nordisk barn- och ungdomslitteratur arrangerades år 2017 ett rundabordsamtal med förlag från Färöarna, Grönland och det samiska språkområdet för erfarenhetsutbyte.

¹ Mandat för översättningsstödet

Översättning av vinnare av Nordiska rådets barn- och ungdomslitteraturpris och Nordiska rådets litteraturpris

När det gäller specifikt översättning av vinnare av Nordiska rådets barn- och ungdomslitteraturpris och Nordiska rådets litteraturpris generellt har det nordiska översättningsstödet i sitt mandat en styrande skrivning som ska stärka Nordiska rådets prisvinnare: "Som ett led i profileringen av Nordiska rådets litteraturpris kan det sökas om stöd till att översätta prisvinnarboken till nordiska språk i upp till tre år efter prisutdelningen". Detta till skillnad från stödordningen generellt.

Även om inte alla vinnare av Nordiska rådets barn- och ungdomslitteraturpris och Nordiska rådets litteraturpris översatts 2006-2016 är det generellt en stor andel. Alla förlag söker inte om stöd för översättningar, vilket inte betyder att böckerna inte översätts. Det är också beskrivande för hur marknaden fungerar. Att lyrik översätts i mindre grad gäller också generellt.

Nordiska ministerrådet prioriterar idag genom mandat och riktlinjer för det nordiska översättningsstödet vinnare av Nordiska rådets litteraturpriser. Nordiska ministerrådet påpekar även att idén om att nordisk litteratur ska finnas tillgänglig är god men att översättning inte är en garanti för att en text läses. Det är centralt att en bok har en läsare, och förlagen i de nordiska länderna gör den marknadsmässiga bedömningen av vad förlagen ger ut. Kostnader för utgivning består inte endast av översättning utan även marknadsföring, lagring, distribution osv. Genom översättningsstödet skapas redan idag incitament för att även texter som inte nödvändigtvis når den breda allmänheten ska översättas mellan de nordiska språken. I den statistik som tagits fram är det beskrivande att inte alla vinnande verk sökt om stöd för översättning, men att de utifrån en marknadsmässig bedömning utgetts på andra nordiska språk. Det är även beskrivande att prisvinnande lyrik inte översatts i lika stor grad, vilket gäller generellt. Som en ytterligare aspekt skulle det kunna ses som problematiskt är att i relativt små litterära miljöer och branscher som Norden trots allt är, gynna enskilda förlag och författare genom direkta finansiella bidrag som följd av att vinna ett pris.

Nordiska ministerrådet siktar på att från och med budgetår öka 2019 budgetposten Översättningsstöd med 200 000 DKK för översättning av nordisk barn- och ungdomslitteratur. Nordiska ministerrådet har även bett NordLit ha ett ökat fokus på att marknadsföra ordningen bland de språkområden som skickar in minst antal ansökningar, liksom även möjligheten att få stöd för översättning av prisvinnare av Nordiska rådets barn- och ungdomslitteraturpris samt Nordiska rådets litteraturpris upp till tre år efter att priset utdelats. I dialogen ministerrådet fört med NordLit framkommer att det är önskvärt med satsningar på nordisk litteratur överlag snarare än punktinsatser så som ökat antal översättningar av prisvinnare. Nordiska ministerrådet kommer fortsättningsvis att arbeta brett med att främja nordisk litteratur.

Nordiska ministerrådet anser därmed att rekommendationen är uppfylld.

Utskottets synpunkter

Utskottet för kunskap och kultur vill tacka de nordiska kulturministrarna för ett utförligt och väl underbyggt svar på rekommendation Rek. 24/2017 Nordiska rådets litteraturpriser. Argumentationen som förs fram för att inte öka och öronmärka Nordiskt översättningsstöd för översättning av Nordiska rådets vinnare av litteraturpriset är relevant. Utskottet är överens med kulturministrarna om att förlagen gör en marknadsmässig bedömning om en bok ska översättas eller inte. Utskottet är också enigt i att det kan vara strukturella utmaningar som ligger bakom det faktum att det framförallt är till de mindre språkområdena som prisvinnarna, men också övrig litteratur, inte blir översatta. Det kan handla om en svag förlagsstruktur, liten befolkning som talar det aktuella språket, bristande intresse för översatt litteratur och/eller brist på översättare. Utskottet uppskattar även det arbete som görs inom ramen för Nordiskt översättningsstöd med särskilda insatser för att främja översättning av nordisk litteratur till framförallt färöiska, grönländska och de samiska språken via skrivningar i mandatet för Nordiska översättningsstöd och särskilda insatser på mässor och dylikt. Utskottet inser även att det skulle behövas tas ett större grepp för att komma till rätta med denna problematik; stöd till översättarutbildningar, större marknadsföringsinsatser, stöd till att stärka en svag förlagsstruktur. I rådande budgetläge med nedskärningar på kulturbudgeten bedömer dock utskottet att en sådan större insats inte är möjlig.

I samtliga stadgar står det dock att ett av syftena med priserna är att öka kunskapen om den nordiska kulturgemenskapen. Utskottet konstaterar att översättningar av Nordiska rådets vinnare av litteraturpriset de senaste tio åren till de små språkområdena är obefintliga (grönländska och de samiska språken) eller begränsad (färöiska). Utskottet anser därför att det finns skäl att göra riktade insatser mot just dessa språk för att syftet med Nordiska rådets pris ska uppfyllas. Insatsen skulle kunna vara en treårig öronmärkning av en del av Nordiskt översättningsstöd till översättningar av vinnare av litteraturpriset till de små språkområdena. En sådan satsning skulle kunna skapa incitament för förlagen att översätta vinnare av litteraturpriset. Insatsen skulle därefter utvärderas för att se om den har givit önskad effekt.

Utskottet för kunskap och kultur önskar därför politisk dialog med de nordiska kulturministrarna för att diskutera detta förslag och/eller andra insatser för att öka antalet översättningar av Nordiska rådets litteraturpris.

Akureyri, den 10 april 2018

Anna Kólbrun Árnadóttir (Mifl)

Annette Lind (S)

Aron Emilsson (SD)

Brigitte Klintskov Jerkel (KF)

Eva Sonidsson (S)

Johanna Karimäki (gröna)

Jorodd Asphjell (A)

Lars-Arne Staxäng (M)

Logi Einarsson (Sf)

Marianne Synnes (H)

Norunn Tveiten Benestad (H)

Paavo Arhinmäki (vänst)

Peter Johnsson (S)

Peter Östman (kd)

Thorhild Bransdal (KrF)